

**Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Кафедра філософії освіти, теорії й методики
суспільствознавчих предметів**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ І МЕТОДИКИ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Методичний лист

**Миколаїв
2017**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЗМІСТУ І МЕТОДИКИ ШКІЛЬНОЇ
ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Методичний лист

Укладач: *Г. І. Михайлович*, методист кафедри філософії освіти, теорії й методики суспільствознавчих предметів Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Відповідальна за випуск: *О. Г. Захар*, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 21.06.2017 № 5.

Актуальні проблеми змісту і методики шкільної історичної освіти в умовах реалізації Концепції нової української школи : методичний лист / Укл. Г. І. Михайлович. – Миколаїв : ОППО, 2017. – 20 с.

© Кафедра філософії освіти, теорії й методики суспільствознавчих предметів

© Лабораторія редакційно-видавничої діяльності та експлуатаційно-технічного забезпечення Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

2017

Концепція нової української школи орієнтує шкільну історичну освіту на розвиток та соціалізацію особистості учнів, формування в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, здатності до саморозвитку та самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Орієнтуючись на формування **нової моделі випускника школи**, історична освіта повинна **сприяти становленню особистості**, яка:

- має чітку громадянську позицію;
- спроможна вільно орієнтуватись у суспільному житті;
- здатна усвідомлювати свою роль і відповідальність перед суспільством і державою;
- є носієм української культури і поважає культуру інших народів;
- шанує національні та загальнолюдські цінності;
- готова реалізувати себе в полікультурному та поліетнічному середовищі;
- здатна до підприємливості й ініціативності;
- усвідомлює право та вибір моделі власної поведінки;
- уміє формувати власну оцінку явищ, подій і фактів суспільного життя.

Реалізація цієї мети здійснюється через розвиток основних складових історичної свідомості:

- накопичення знань про основні події, явища та процеси, їх інтерпретація;
- оволодіння способами розумових дій, необхідних для досягнення сучасного і прогнозування майбутнього (логічне, аналітичне творче мислення);
- співпереживання людям, які опинилися у вирі несприятливих історичних подій (емпатійне мислення).

Концепція нової української школи вносить корективи і в модель учителя, який перестає бути єдиним джерелом і носієм інформації; стає коучем, фасилітатором, тьютором освітнього процесу.

Основна навчальна програма з історії (5–9 класи) для загальноосвітніх навчальних закладів визначає **основні пріоритети** історичної освіти в базовій школі:

- історія України, зокрема закономірності формування українського етносу, народності і нації;

- олюднення минулого: учні повинні знати не лише політичних діячів, а й тих, хто був «обличчям епохи»;
- збалансований виклад політичної, соціальної, економічної і духовної складових історичного процесу;
- висвітлення вітчизняної історії як складової світових історичних процесів;
- виваженість і коректність у розгляді суперечливих і контрверсійних питань;
- шкільний курс історії має бути спрямований на пізнання людини, її вад і чеснот у різних життєвих ситуаціях:

Вносячи корективи у мету, зміст і пріоритети шкільної історичної освіти, Міністерство освіти і науки України не змінило кількість навчального часу, що відводиться програмою та типовим навчальним планом на вивчення історії як у 5–9, так і в 10–11 класах у 2017/18 навчальному році. Отже, вчитель історії має поєднувати всі форми навчальної діяльності для досягнення позитивних результатів навчання:

Викладання історії в загальноосвітніх навчальних закладах області забезпечують 743 педагоги, серед яких 32 мають звання «учитель-методист», 146 – «старший учитель», 338 істориків мають вищу кваліфікаційну категорію. Вдало поєднуючи всі форми навчання, значна частина вчителів забезпечує стабільно високі показники історичної освіти: Видайко Г. В., Раєвська О. В., Варшавська М. Ю., Порожня Л. М., Геллер Т. В., Тарнавська А. Г., Коваль А. І., Більченко О. В., Лагачова Л. А., Денисюк О. М., Нартова С. М., Ковалів П. В., які представляють різні типи навчальних закладів області. Аналіз результатів історичних олімпіад, ЗНО, творчих учнівських конкурсів, турнірів свідчить, що протягом багатьох років названі вчителі забезпечують високу якість історичної компетентності своїх вихованців.

Практика свідчить, що результативною є праця тих педагогів, хто постійно підвищує свій професійний рівень, бере участь у різних учительській інтелектуальних змаганнях, роботі предметних методичних об'єднань, вчасно проходить курси підвищення кваліфікації.

Варто відзначити, що в області формується плеяда молодих учителів історії, які демонструють професіоналізм і результативність педагогічної праці (Аркуша К. В., Циганова В. А., Пауль В. В., Запотічна О. І., Мороз А. А., Фрейган Є. М., Запорожець В. М.).

Вивчення рівня професійної компетентності вчителів, їх особистісних творчо-інтелектуальних якостей свідчить, що досвідчених і молодих педагогів об'єднують:

- самотійність педагогічного мислення;
- цілеспрямованість;
- стійкість інтересу до творчості;
- цінність орієнтації;
- розвивальні вміння;
- професійна самореалізація;
- професійне самоудосконалення;
- проектування педагогічної діяльності;
- активна життєва позиція;
- готовність учитися протягом усього життя.

Великі можливості для розвитку творчого потенціалу вчителя надає робота з обдарованими дітьми. Пересічний педагог, який обмежується знаннями лише програмового матеріалу, користується у викладанні та формуванні учнівських компетенцій лише традиційними методиками, нецікавий школярам, котрі прагнуть збагатити свої знання і вміння, здатні до інтерпретації й творчості. Аналіз результативності різних видів учнівських інтелектуальних змагань і ефективності курсів підвищення кваліфікації вчителів демонструє прямий зв'язок професійної компетентності вчителя і досягнень його учнів:

№ з/п	Навчальні заклади	Учитель	Учень	Результати змагань
1.	Миколаївська гімназія № 2 Миколаївської міської ради	Відайко Г. В., Раєвська О. В.	Адубецький Антон Новиков Ігор Команда юних істориків	III місце – IV етап Усеукраїнських олімпіад, I місце – III етап Всеукраїнсь- кого турніру
2.	Миколаївська гімназія № 3 Миколаївської міської ради	Печаткіна О. В.	Єлисеєв Андрій	III місце
3.	Перша українська гімназія імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради	Тарнавська А. Т.	Цуркіна Марія	III місце
4.	Миколаївський юридичний ліцей Миколаївської міської ради	Варшавська М. Ю.	Савченко Тетяна	II місце
5.	Миколаївська ЗОШ I–III ст. № 3 Миколаївської міської ради	Запотічна О. І.	Шилюк Анна Терещук Матвій	III місце I місце

6.	Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ст. № 54 Миколаївської міської ради	Пауль В. В.	Федорцов Микола	ІІ місце
7.	Кривоозерська ЗОШ І–ІІІ ст. № 1 Кривоозерської районної ради	Коваль А. І.	Фертак Софія	І місце – конкурс «Об’єднаймося, брати мої»

Державний стандарт базової і повної середньої освіти, Концепція Нової української школи, оновлені програми з історії Української та всесвітньої історії для 5–11 класів орієнтують педагогів-істориків на реалізацію компетентнісного підходу в навчальному процесі, що вимагає від учителя постійного удосконалення педагогічної майстерності, творчості та креативності. На формування саме цих якостей педагогічних працівників спрямована вся система післядипломної педагогічної освіти (як формальної, так і неформальної). Зокрема, на курсах підвищення кваліфікації практикується моделювання уроків і педагогічних ситуацій, активна педагогічна практика, архівні, музейні, бібліотечні заняття. При проведенні практичних занять враховується різноманітна підготовка учнів класу, профільність навчання, вікові особливості, розмаїття підручників. Часто викладачі демонструють на практиці нові підходи і технології. Зокрема, інтегроване заняття з історії та української літератури проводилося з використанням архівних документів, щоденників очевидців, відеоряду. Слухачі курсів мали можливість ознайомитись із проектними технологіями і, відповідно, внести корективи у свою «методичну скарбничку».

Паралельно-порівняльний аналіз результатів учнівських інтелектуальних змагань і результативності курсів підвищення кваліфікації вчителів історії виявив ще одну історичну проблему: протягом останніх років серед призерів олімпіад і конкурсів не було жодного учня із загальноосвітніх навчальних закладів І–ІІ ступенів.

За цей же період абсолютна більшість слухачів курсів підвищення кваліфікації вчителів історії, які працюють у ЗНЗ І–ІІ ступенів, навчалися заочно, викладаючи декілька навчальних предметів. Недоотримані теоретичні знання і застарілі методичні навички педагогів негативно впливають на формування учнівських компетенцій. Анкетування виявило серйозні пробіли у слухачів курсів заочників із педагогіки, вікової психології; більшість не читає періодичну педагогічну літературу і має примітивне уявлення про сучасні педагогічні технології. Поповнення і оновлення фахових знань за рахунок участі в роботі районних методичних об'єднань учителів історії теж стало проблемою – як правило, ця категорія педагогів викладає декілька предметів і вибірково відвідує методичні заходи.

Адміністративна реформа, зорієнтована на формування і розвиток об'єднаних територіальних громад підпорядкування їм частини навчальних закладів, теж уплинула на підвищення професійної майстерності педагогів і, відповідно, на рівень учнівських компетенцій. Педагоги шкіл ОТГ не беруть участь в роботі районних методичних об'єднань, а учні – в районних предметних олімпіадах, конкурсах і турнірах, порушується основне правило учнівських інтелектуальних змагань – участь у всіх етапах, визначених МОНУ.

Учителі історії, реалізуючи основні вимоги Держстандарту щодо рівня учнівських компетентностей, орієнтуються одночасно на дві програми: навчальні програми з історії України і всесвітньої історії для 5–9 та 10–11 класів та програму ЗНО з історії України. На перший погляд, між ними немає розбіжностей, але глибокий і змістовний аналіз показує, що існує ряд проблем. Програма ЗНО в основному зорієнтована на запам'ятовування фактів, меншою мірою – аналіз і синтез; не всі предметні історичні компетентності перевіряються завданнями ЗНО. Програма з історії України та всесвітньої історії для 5–9 і 10–11 класів орієнтує вчителя на написання учнями історичних творів-есе, підготовку проектів тощо. Щоб поєднати й урівноважити вимоги обох програм, практикуємо на інтелектуальних змаганнях різні типи завдань. Так, на III етапі (обласному) Всеукраїнських олімпіад з історії учням 8–11 класів пропонуються тестові завдання на встановлення послідовності і відповідності; складання планів, таблиць, схем; написання статей,

тез, есе. Практика показує: там, де вчитель практикує такі завдання при повторенні й узагальненні вивченого матеріалу, у школярів не виникає проблем. На обласній олімпіаді в поточному навчальному році для учнів 8 класу одне з дев'яти завдань звучало так:

«Вас як відомого мецената запросили на відкриття Острозької академії і запропонували виголосити вітальну промову. Напишіть її текст (10 балів).

Лише одна восьмикласниця – Нехайчик Єлизавета (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ступенів Вітовської районної ради) справила із завданням і отримала 10 балів. Решта учасників олімпіади допустили типові помилки:

- незнання дати відкриття Острозької академії;
- незнання прізвищ відомих діячів і випускників закладу;
- невміння схарактеризувати мету, завдання, значення відкриття закладу;
- багато мовних помилок.

Учням 9 класу пропонувалося завдання:

«Напишіть статтю до історичного журналу на тему «Українське національне відродження в контексті Європейської історії в середині ХІХ ст.» (12 б.).

Краще за інших справились із завданням Терещук Матвій (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ступенів № 3 Миколаївської міської ради) і Федорцов Микола (Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ступенів № 54 Миколаївської міської ради), але і їхні відповіді оцінені лише вісьма балами. Дев'ятикласники не змогли довести, що українське національне відродження було не лише культурним процесом, а й соціальним, політичними рухами.

Щороку на ІV етапі Всеукраїнської олімпіади з історії учням пропонують таку форму викладу матеріалу, як інтерв'ю з історичними особами, тому на обласній олімпіаді десятикласникам пропонувалося завдання:

«Ви – журналіст, берете інтерв'ю у Володимира Винниченка у 1949 році. Які чотири питання Ви б задали співрозмовникові і що він відповість?» (15 балів).

Усіх критеріїв щодо інтерв'ю дотримався лише Єлисеєв Андрій (Миколаївська гімназія № 3 Миколаївської міської ради), який звернув увагу на дату, вказану в завданні, і відповідно окреслив коло питань інтерв'ю. Більшість десятикласників

зосередилась на протиріччях між В. Винниченком і С. Петлюрою, подіях 1918–1919 років і не змогли показати еволюцію поглядів історичного діяча.

Для учнів 11 класу предметні олімпіади мають особливе значення, адже призери IV етапу отримують додаткові бали для вступу у ВНЗ і пріоритети при однаковій кількості балів у декількох абітурієнтів. Саме тому олімпіадні завдання III етапу теж складніші, ніж у 8–10 класах, і розраховані на використання багатьох джерел інформації, документальної бази тощо:

«Відомий дослідник тоталітарних режимів Стефан Куртуа писав: «Класовий геноцид збігається з расовим геноцидом: голодна смерть навмисно заморених сталінським режимом дітей українських селян є рівноцінною голодній смерті єврейських дітей із варшавського гетто, виморених нацистським режимом». Порівняйте два геноциди за власно розробленою схемою, зробіть відповідні висновки» (20 балів).

Більшість одинадцятикласників справились із завданням, але лише Савченко Тетяна (Миколаївський юридичний ліцей Миколаївської міської ради) внесла в порівняльну характеристику існуючі тоді тоталітарні режими і у висновках показала небезпеку тоталітаризму в наш час.

Більшість учасників обласної олімпіади з історії на достатньому рівні справились із тестовими завданнями. У поточному році немає робіт, які б оцінювались від «0» до «5» балів.

Учнівські предметні олімпіади як одна з форм інтелектуальних змагань проводяться і фінансується МОН України. Дещо інша ситуація з турнірами. Усеукраїнські турніри юних істориків започатковані у 1998 році і фінансувались із державного бюджету до 2005 року за тим же принципом, що і предметні олімпіади. Зараз турніри проводяться за рахунок спонсорів або самих учасників. Незважаючи на фінансові проблеми, в обласному етапі турніру юних істориків щорічно беруть участь 15–18 команд, у 2017 – 21. Найактивніші учасники змагань – команди Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради, Миколаївського юридичного ліцею Миколаївської міської ради, збірні команди Баштанського, Веселинівського районів, міста Южноукраїнська.

Що означає для школярів 8–11 класів турнір як форма інтелектуального змагання? Учасники мають можливість публічно продемонструвати свій інтелект, знання, уміння застосовувати історичну логіку для аналізу найнесподіваніших ситуацій, використовувати цікаві, маловідомі історичні факти, влучно подавати аргументи на користь своєї позиції. Турнір – колективне змагання, де успіх залежить від уміння працювати в команді, спілкуватися, поважаючи іншу думку, вести полеміку. На турнірах випробовується громадянська позиція, громадянська мужність, повага до загальнолюдських цінностей, формується життєва позиція майбутніх публічних особистостей. Учасники турнірів юних істориків, навчаючись у вищих навчальних закладах, стають активними сподвижниками студентських турнірів (Руденко Олексій, Блінніков Сергій, Денисенко Максим, Ярошенко Сергій).

На III етапі Всеукраїнського турніру юних істориків, який відбувся 16–19 квітня 2017 року в Запоріжжі. Нашу область представляла команда Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради (учитель історії Видайко Г. В.), шостий раз посівши перше місце.

Учасники турніру юних істориків, що відбувся 11 березня 2017 року, висловили побажання, щоб цей вид інтелектуальних змагань проводився не лише на обласному рівні, а й у районах і містах із залученням команд як окремих навчальних закладів, так і збірних об'єднаних територіальних громад.

Юні історики навчальних закладів області брали активну участь у конкурсах науково-дослідних робіт. Учениця 10 класу Кривоозерської ЗОШ I–III ступенів № 1 Кривоозерської районної ради Фертак Софія стала призером (I місце) Всеукраїнського конкурсу «Об'єднаймося, брати мої!» (учитель Коваль А. І.).

2016/17 навчальний рік був доволі успішним як для педагогів, так і для юних істориків області. Сподіваємося, що продемонструємо кращі результати ЗНО з історії України (02 червня 2017 року), ніж у попередньому навчальному році.

Відповідно до Концепції нової української школи Міністерство освіти і науки України розпочало поступове реформування освітньої галузі. Для вчителів історії цей процес буде представлений упровадженням оновлених програм з історії в 5–9 класах, підготовкою до переходу на інтегровані та

профільні програми в 10–11 класах. На наш погляд, програма для 5–9 класів варто назвати «новими», а не «оновленими», адже змінився сам підхід до їх формування. Звертаємо увагу вчителів історії на такі моменти:

1. Повністю змінена пояснювальна записка, яка визначивши мету шкільної історичної освіти, розкриває компетентнісний потенціал історії як навчального предмета через ключові компетентності, наскрізні змістові лінії, міжпредметні та предметні змістові лінії, предметні компетентності.

Предметний зміст і потенціал, залучений до кожної із ключових компетентностей, наприклад математична компетентність, зорієнтована на побудову логічних ланцюжків подій, використання статистичних матеріалів у вивченні історії тощо. Компетентності у природничих науках і технологіях представлені уміннями пояснювати та оцінювати вплив природного середовища на життя людини, зміст і значення науково-технічної революції для суспільства. Ініціативність і підприємливість представлена уміннями генерувати нові ідеї, планувати і реалізовувати проекти, прораховувати можливості і ризики в майбутній професійній діяльності.

Наскрізні змістові лінії – нове у програмі. У пояснювальній записці відзначається, що вони відбивають провідні соціально і особистісно значущі ідеї, які співвідносяться з ключовими компетентностями і розкриваються послідовно у процесі навчання і виховання. Крім чотирьох загальнопредметних («Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність»), у програмі виділено три предметні змістові лінії:

- «Культурна самовідданість»;
- «Інформаційне середовище»;
- «Цінності і моральність».

Змістові лінії служать орієнтиром для формування компетентностей, як ключових, так і предметно-історичних.

Щодо предметних компетентностей, то автори програми вилучили з їх переліку мовленнєву, хоч для істориків важливо володіння історичною термінологією і відповідним понятійним апаратом.

Характеризуючи структуру програми та організацію навчання учнів, використаємо деякі цитати:

- «Очікування результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відповідних компетентностей і викладені через знання, розуміння й уміння, які відповідають знаннєвому, смисловому і діяльнісному компонентам».
- Зміст кожного розділу програми містить перелік історичних сюжетів нерозділених на окремі заняття. Учителі мають можливість самостійно визначати назву теми, кількість і перелік запитань до кожного уроку залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей учнів.
- У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин учитель самостійно визначає час на вивчення певного розділу.
- Рекомендується синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії.
- Практичні роботи є обов'язковими для кожного розділу програми; вони можуть проводитися на окремому уроці або частині уроку. Тема обирається як вчителем, так і учнями, як для роботи в класі, так і вдома;
- Головним критерієм успішності роботи вчителя за цією програмою є не так змістова повнота, як уміння налагодити творчу роботу школярів з орієнтацією на формування ключових і предметних компетентностей.

Далі до програми додається послідовність вивчення курсів історії України і всесвітньої історії за класами та таблиця синхронізації вказаних курсів за класами.

Основні компоненти програми представлені:

- структурою курсу, результати навчально-пізнавальної діяльності (ліва колонка);
- теоретичним змістом навчально-пізнавальної діяльності (права колонка);
- орієнтовною тематикою завдань для практичних і творчих робіт.

Автори оновленої програми підкреслюють, що вчителів надається повна педагогічна свобода при виборі форми і змісту навчального процесу, зокрема і методики викладання.

Аналізуючи програму, переконуємося, що всі нововведення дійсно забезпечать умови для свободи і творчості досвідченим вчителям, які:

- досконало володіють теоретичними матеріалами, знають зміст і результати нових досліджень і відкриттів у галузі історичної науки;
- мають високий рівень методичної підготовки, володіють сучасними педагогічними технологіями;
- знають особливості вікової психології, типи характеру своїх учнів, рівень їх розумового розвитку;
- за змістом педагогічної діяльності і керування навчально-виховним процесом виступають у ролі коуча, фасилітатора, тьютора.

Дещо в іншу ситуацію потрапляють молоді педагоги, особливо ті, хто вперше реалізуватиме програму того чи іншого класу навчання. Зупинимось на деяких факторах. Навчальні заклади користуються підручниками десятків авторів, але жоден із діючих підручників для 5–8 класів та вибрані до друку для 9 класу за змістом не відповідають на 100 % оновленій програмі. Чи зможе у такій ситуації педагог без досвіду роботи правильно розподілити змістовий теоретичний компонент? Учителям доведеться відмовитися від друкованих календарних планів усіх авторів, у тому числі й авторів підручників, адже ніхто, крім самого педагога, не знає вікових особливостей, рівня розвитку і кількості учнів у класі. Важливу роль відіграватиме інформаційно-комунікаційне забезпечення навчальних закладів і персонально учнів. Певні сумніви викликає і надання права учнів обирати персональну теми практичних робіт. Якщо мова йде про домашнє завдання, з цим можна погодитися, але при практичній роботі на уроці право вибору має належати вчителю. На наш погляд, у досвідчених, і в молодих педагогів викликатимуть труднощі при поурочному плануванні навчального матеріалу, визначені цільового компоненту кожного уроку для реалізації наскрізних загальнопредметних і предметних змістових ліній із виходом на формування і розвиток конкретних ключових компетентностей. Продемонструємо це на прикладі 9 класу. За таблицею «Послідовність вивчення курсів історії України та

всесвітньої історії по класам» на вивчення історії України відведено 52 години на рік, всесвітньої історії – 35 годин. Структура курсу «Історія України» складається зі вступу і 7 розділів. Термін «Українські землі» замінений «Українські терени». Якщо врахувати, що у пояснювальній записці до програми підкреслюється обов'язковість практичних робіт і уроків узагальнення до кожного розділу, то вивчення нового матеріалу, формування і розвиток відповідних компетентностей здійснюватиметься: $52 \text{ години} - (7 \text{ розділів} * (\text{практичне і узагальнююче заняття})) = 38 \text{ годин}$.

У середньому на засвоєння змісту розділу відводиться 5 годин. Враховуючи кількість параграфів у підручниках для 9 класу, бачимо, що майже всі вони будуть ділитися на урочно-вибірковій основі.

Проаналізуємо програму із курсу «Всесвітня історія» для 9 класу. На 35 годин навчального класу заплановано 5 розділів. Вступного уроку та уроку повторення немає. Використаємо ту ж саму систему підрахунку:

$35 \text{ годин} - (5 \text{ розділів} * 2 \text{ години практичних робіт та узагальнення}) = 25 \text{ годин}$, тобто по 5 годин на вивчення нового матеріалу кожного розділу. Тематика практичних занять пропонована автором підручника не співпадає з тим, що пропонує програма, а документи, наведені в підручниках, не забезпечують виконання програмових практичних робіт (приблизно 40 %).

Учителі історії повинні врахувати, що відповідні корективи внесені у програму для всіх класів, тому використання методичних і дидактичних матеріалів за попередні роки неможливе в повному обсязі.

Упровадження оновлених програм для 5–9 класів з усіма їх новими складовими вимагає нових підходів як до роботи вчителя, так і до організації методичної роботи. Зупинимось на першочергових завданнях.

Районні (міські) методичні об'єднання вчителів історії мають:

- обговорити з учителями історії оновлені програми для 5–9 класів;

- створити робочі групи для календарно-тематичного планування за кожним навчальним курсом із урахуванням особливостей підручників різних авторів і авторських колективів;
- визначитися з тематикою практичних робіт з історії України і всесвітньої історії, не допускаючи перевантаження учнів (одна практична робота протягом тижня);
- обговорити з учителями матеріали, подані в журналі «Історія та суспільствознавство в школах України» № 1–2, 3 за 2017 рік (інтерв'ю з доктором історичних наук Гиричем І. Б.). Рекомендувати педагогам використовувати поданий матеріал при викладанні історії;
- організувати наставництво для молодих учителів зі стажем роботи до 5 років для надання допомоги при календарному плануванні.

Міністерство освіти і науки України пропонує освітянам і громадськості взяти участь в обговоренні проектів Типового навчального плану для 10–11 класів та програм для старшокласників. Нові тенденції полягають у скороченні кількості інваріантного складника плану, розширення варіативної частини за рахунок циклу профільних предметів, вибірково-обов'язкових курсів, факультативних та індивідуальних занять.

Перехід на новий навчальний план має відбутися у 2018/19 навчальному році: суспільні дисципліни реалізовуватимуться на рівні стандарту як два базових навчальних інтегрованих курси – «Історія» (по 70 годин у 10–11 класах); «Людина і суспільство» (70 годин у 10 класі).

Якщо історія України і всесвітня історія вивчатимуться як профільні предмети, кількість навчального часу відповідно складатиме по 105 годин на навчальний рік із кожного курсу. Програми інтегрованих курсів і профільного навчання розміщені для обговорення і внесення пропозицій на сайтах МОНУ.

Вважаємо за необхідне рекомендувати вчителям історії практикувати елементи інтеграції вже в 2017/18 навчальному році; визначити ключові змістові й методичні компоненти для досягнення успішних результатів навчання.

Особливу увагу вчителям історії й адміністрації навчальних закладів необхідно звернути на дев'яті класи, враховуючи, що:

- дев'ятикласники опановуватимуть оновлені програми, побудовані за європейським зразком, при збереженні традиційних підходів до змісту і методичного апарату підручників;
- школа, педагоги мають бути готові до надання учням консультативної допомоги при майбутньому виборі профілю навчання в 10–11 класах;
- учителі, які навчають дев'ятикласників, мають стати тьюторами, відповідальними за розвиток індивідуальної освітньої траєкторії дитини та переростання її в майбутню життєву траєкторію дорослої людини.

2017/18 навчальний рік буде непростим для учительського загалу в цілому і для істориків зокрема. Перехід на оновлену програму 9 класу, корективи програм 6–8 класів, зміна програми 5 класу при сталих підручниках попередніх років видання вимагатиме нових підходів у плануванні навчального процесу. Необхідно приділяти відповідну увагу підготовці до переходу на нові програми 10–11 класів, упровадженню нових навчальних планів.

У вересні 2017 року виповнюється 80 років із дня заснування Миколаївської області. МОППО відзначатиме ювілей педагогічними читаннями за участю вчителів історії, географії, учнівської молоді. У 2018 році відзначатимуться знбаменні дати, пов'язані зі знаковими подіями української революції 1917–1921 рр. 85-ті роковини Голодомору 1932–1933 рр. повертають нас до роздумів щодо антилюдської суті тоталітарних режимів минулого і сьогодення, націлюють на боротьбу проти них.

У зв'язку з відзначенням роковин дат і подій, а також з урахуванням поточної учительської діяльності рекомендуємо включити до планів роботи методичних об'єднань такі питання:

1. Про підготовку та відзначення 80-річчя Миколаївської області:

- 1.1. Провести урочисті лінійки, лекції, тематичні уроки;

- 1.2. Організувати зустрічі з представниками депутатського корпусу органів місцевого самоврядування, науковцями-краснознавцями, почесними громадянами;
- 1.3. Забезпечити участь учителів історії в обласних педагогічних читаннях, присвячених 80-річчю області.
2. На відзначення 85 роковин Голодомору 1932–1933 рр.:
  - 2.1. Провести «Уроки пам'яті» в навчальних закладах;
  - 2.2. Провести «круглі столи» із запрошенням науковців-дослідників Голодомору.
3. Керівникам методичних об'єднань учителів історії необхідно:
  - 3.1. Сприяти якісному переходу на оновлені програми 5–9 класів, створивши робочі групи для забезпечення якісного планування навчального процесу;
  - 3.2. Спланувати надання шефської допомоги молодим учителям;
  - 3.3. Включити до плану роботи творчі звіти вчителів, що атестуватимуться на звання «учитель-методист», «старший учитель»;
  - 3.4. Спланувати проведення випереджальних семінарів з актуальних проблем викладання історії. Зразком може слугувати обласний семінар «Формування учнівських компетентностей на основі мета-(між-)предметної інтеграції»;
  - 3.5. Практикувати проведення методичних засідань методичних об'єднань;
  - 3.6. Проаналізувати результати олімпіад, турнірів, конкурсів, виробити програми покращення роботи з обдарованими дітьми;
  - 3.7. Забезпечити участь педагогів і учнівської молоді в реалізації проекту «Громаді – ініціативу молодих».

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Кафедра філософії освіти, теорії й методики
суспільствознавчих предметів

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ І МЕТОДИКИ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Методичний лист

Технічна верстка: Кірчей А. В.

Папір офсетний. Друк на різнографі
Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. – 1,2
Обліково-видавничих арк. – 1,1
Гарнітура шкільна

Тираж 100
Замовлення № 16

Адреса редакції:

вул. Адміральська, 4-а,
м. Миколаїв, 54001
Тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>,
e-mail: moippo@moippo.mk.ua